

Л.Я.ЧЕХОВСЬКА, П.А. ВОДОЛАЗЬКА

**ДІЯЛЬНІСТЬ ГЕНЕРАЛА О.БУТОВСЬКОГО У СФЕРІ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ
ТА ОЛІМПІЙСЬКОГО РУХУ**

У статті подано інформацію про життєдіяльність нашого земляка з Полтавщини, який був спеціалістом в області фізичної підготовки в армії та військово-навчальних закладах. Ним розроблено багато питань з методики проведення занять фізичними вправами, викладені в навчальних посібниках. Він, представляючи військове відомство Росії, був введений у перший склад МОКу, брав участь у формуванні олімпійського руху Росії, представляв її на Олімпійських конгресах, брав участь у формуванні армійського спорту, створив і багато років очолював курси для підготовки викладачів фізичного виховання.

В статтє подана информация о жизнедеятельности нашего земляка из Полтавы, который был специалистом в области физической подготовки в армии и военно-учебных заведениях. Им разработано много вопросов из методики проведения занятий физическими упражнениями, изложенных в учебных пособиях. Он, представляя военное ведомство России, был введен в первый состав МОК, принимал участие в формировании олимпийского движения России, представлял ее на Олимпийских конгрессах, принимал участие в формировании армейского спорта, создал и много лет возглавлял курсы для подготовки преподавателей физического воспитания.

In article the information is given about the vital functions of our countryman from Poltava, which was a specialist in the region of physical preparation in army and military-educational establishments. Is developed by it from the method of conducting of engaged in the physical exercises, laid out in the aids train. It, by submitting a military department of Russia, was entered in the first composition MOC, took part in forming of Olympic motion of Russia, presented it on Olympic congresses, took part in forming of army sport, created headed the courses for preparation of teachers of physical education.

Фізичну культуру України в другій половині XIX ст. слід розглядати враховуючи, що Україна знаходилась у складі Російської імперії. Високий підйом суспільного руху цього періоду викликав підвищену активність у всіх областях наукових знань, в тому числі і в області фізичного виховання. Представники передової культури – науковці (Сеченов), лікарі (Пирогов), педагоги (Ушинський, Лєсгафт), військові (Драгомиров, Бутовський), громадські діячі (Чернишевський, Добролюбов) – активно боролися за оздоровлення народу, його фізичний (тілесний) розвиток, ставили питання про введення фізичного виховання в навчальних закладах (школах).

Актуальність. У другій половині XIX століття у зв'язку з проведенням реформ, військове міністерство Росії зацікавилось станом фізичного виховання юнацтва в цивільних і військових школах зарубіжних країн. Саме тоді, запрошено на роботу у військове відомство П.Ф.Лєсгафта, який створює систему фізичної освіти для дітей шкільного віку і перші офіцерські курси фізичної підготовки. Це були перші кроки в організації олімпійської освіти.

Діяльність П.Ф.Лєсгафта була розвинута і продовжена нашим земляком - генералом Олексієм Бутовським (фото.1).

Він також був спеціалістом в області фізичної підготовки в армії і військово-навчальних закладах. Ним розроблено багато питань з методики проведення занять фізичними вправами, викладені в навчальних посібниках, настановах, рекомендаціях, статтях. Він, представляючи військове відомство Росії, не тільки був введений у перший склад Міжнародного Олімпійського Комітету, але і беручи участь у формуванні олімпійського руху Росії, представляв її на Олімпійських конгресах, брав участь безпосередньо у формуванні армійського спорту, створив і багато років очолював курси для підготовки викладачів фізичного виховання. Його публічні лекції про історію Олімпійського руху звучали в Санкт-Петербурзі, Москві, Варшаві, Ризі та інших містах.

Він багато зробив для відродження сучасного олімпійського руху, створення теорії і методики фізкультурної освіти, історії спорту, системи підготовки фахівців із фізичного виховання для військових і цивільних навчальних закладів.

О.Д.Бутовський залишив велику наукову спадщину, його праці багато разів видавалися до 1917 року в Росії, а окремі й за кордоном. Потім про його твори, науково-педагогічну й військову діяльність надовго забули. Таке замовчування, як пише Суник О.Б., як і перекручування в радянській історіографії дореволюційного минулого, нажаль, було домінуючим.

Саме тому життєдіяльність нашого земляка генерала Олексія Бутовського є недостатньо вивченою. Отже, потреби теорії фізичної культури і спорту підтверджують актуальність і зумовили вибір теми нашого дослідження.

О.Д.Бутовський

**«Колись і про мене
згадають мої нащадки»
О.Бутовський**

Метою нашого дослідження було вивчити вплив діяльності генерала О.Бутовського на розвиток фізичного виховання і олімпійського руху.

Відповідно до мети роботи вирішувалися наступні завдання:

1. Проаналізувати архівні матеріали та узагальнити літературні джерела з життєдіяльності генерала О.Бутовського.

2. Дослідити вплив діяльності О. Бутовського на розвиток фізичного виховання і олімпійського руху.

Україна дала світові немало непересічних імен, котрі свого часу активно впливали на хід соціально-політичних, військових, спортивних та інших міжнародних подій. Серед них виділяється видатний міжнародний спортивний діяч, один із ініціаторів відродження сучасних Олімпійських ігор, член першого складу Міжнародного Олімпійського Комітету, генерал-лейтенант Олексій Дмитрович Бутовський.

Народився О. Д. Бутовський 9 червня 1838 р. у Пятигірцях Лубенського повіту Полтавської губернії (тепер Лубенського району Полтавської області) в інтелігентній дворянській сім'ї. Дитинство минуло в селі Полехівщина (тепер Глобинського району Полтавської області) в родовому маєтку батька. Батько – Дмитро Петрович Бутовський був людиною широко освіченою. Закінчив Харківський університет. У сім'ї Бутовських було семеро дітей. Олексій - найстарший. Усі вони любили читати книги, журнали періодичну пресу, всіляко підтримували інтерес до знань. Це сприяло всебічному вихованню Олексія, прищепленню йому з дитячих років працелюбності, настирливості, цікавості до пізнання нового, любові до військової справи, художньої літератури, лінгвістики, фізичної культури, іноземних мов.

Олексій Бутовський ще юнаком оволодів англійською, німецькою, французькою мовами, причому останню знав досконало. Далі наводимо окремі життєві події О.Бутовського:

1849 р. - був прийнятий в Петровсько-Полтавський кадетський корпус одразу в 3-й клас;

1856 р. - закінчив курс в «Дворянському полку» в Санкт-Петербурзі;

1856 р. - унтер-офіцер Петровсько-Полтавського кадетського корпусу отримує звання прапорщика лейб-гвардії Павловського полку;

1856р. – почав навчатися на теоретичному відділенні Інженерної Миколаївської академії;

1858-1861 рр. - служить "репетитором військових наук" у Петровсько-Полтавському кадетському корпусі.

1864-1865 рр. - у званні штабс-капітана командує роту;

1870 р. - за заслуги перед Вітчизною нагороджений орденом Св.Станіслава 2 ступеня і є прикомандирований до військової гімназії на посаді "вихователя із старшинством";

1871 р.- офіцер-вихователь у Санкт-Петербурзькій військовій гімназії. Викладав спеціальні військові науки, фехтування, рухливі ігри, гімнастику, плавання, стрільбу, розроблений ним курс теорії і методики гімнастики і тілесних вправ;

1888 р. - член комісії з організації позакласних занять фізичними вправами у кадетських корпусах;

- голова комісії з розробки заходів щодо попередження «Псування зору вихованців кадетських корпусів»;

- доручено створення «Курсів гімнастики» після закриття військовим міністром Ванновським «Курсів Лесгафта».

- член комісії для розробки загальних основ викладання військової гімнастики в цивільних навчальних закладах. Їх створення мотивує необхідністю покращення фізичного розвитку учнів шкіл і гімназій, які в майбутньому будуть служити в армії.

1889 р. – відомий і визнаний в Росії фахівець в галузі фізкультурної освіти, фізичного виховання та спорту, знаний в країнах Західної Європи.

1890 р – запрошений на роботу в Головне управління військових навчальних закладів:

- теоретично обґрунтовує необхідність отримання військовими не лише загальної, а й спеціальної фізкультурної освіти;

- організовує в Санкт-Петербурзі «тимчасові літні курси» для підготовки офіцерів-вихователів кадетських корпусів «до керівництва різними галузями фізичної освіти»;

1885-1890 – вивчає досвід фізкультурної освіти Англії, Австрії, Італії, Німеччини, Франції, Швеції.

Праця в Головному управлінні військово-навчальними закладами, вивчення зарубіжного досвіду, педагогічна діяльність на курсах з фізичного виховання офіцерів-вихователів вимагала від О.Бутовського різнобічної підготовки: він читав лекції з шведської гімнастики, історії спорту, теорії і методики фізкультурної освіти.

1891 р.- присвоюється звання генерал-майора;

1892 р - Бутовський познайомився в Парижі із засновником сучасних Олімпійських Ігор - П'єром де Кубертенем.

1894 р.- участь в організації та проведенні Міжнародного атлетичного конгресу.

- О.Бутовський – член МОКу для Росії (рис.2);

Група членів МОК (Афіни 1896 рік). Ліворуч: сидять – П'єр де Кубертен (Франція), президент МОК Деметріус Вікелас (Греція), генерал Олексій Бутовський (Росія); стоять – Вільгельм Гебхардт (Німеччина), Іржі Гут Яркоўські (Богемія), Ференц Кемень (Угорщина), генерал Віктор Балк (Швеція)

Члени МОКу 1896 року

1899 р. - "Відмічений відзнакою за вислугу років в офіцерських чинах" - орденом Св. Анни 1 ступеня.

1896р. - Діяльність Бутовського по відродженню олімпійського руху була відзначена нагородженням Командорським Хрестом грецького Ордена Рятівника. Окрім цього нагороджений такими високими російськими орденами як орден Олександра Невського, Білого Орла, Святого Володимира

1900 р. - склав з себе повноваження члена МОКу, порекомендувавши Кубертену свого наступника від Росії - Жоржа Дюперона.

1909 р- сприяє відкриттю у Санкт-Петербурзі Головної фехтувально-гімнастичної школи, де і читає лекції.

- Бутовський вів теоретичний і практичний курс з фізичної підготовки в Александрівському кадетському корпусі, в Головній офіцерській фехтувально-гімнастичній школі.

- Бутовський піднімає питання про впровадження фізичних вправ у цивільні школи

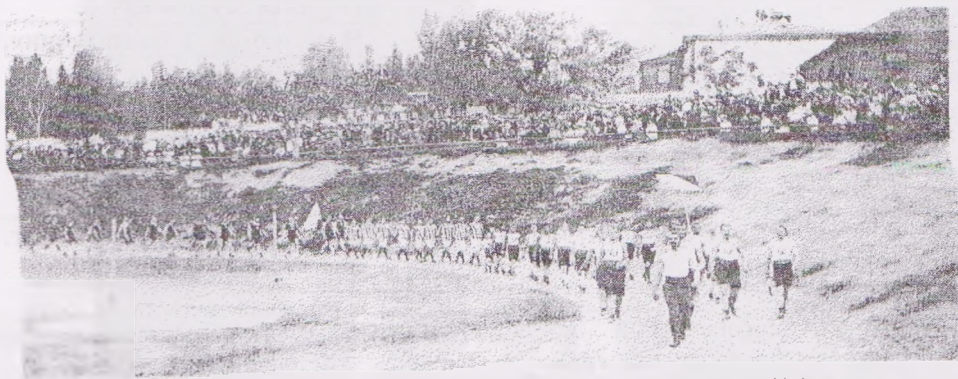
- за ініціативою Бутовського при Міністерстві народної освіти створюється Комісія для введення фізичної культури - спочатку лише гімнастики - в програму звичайних шкіл, а потім і в інші цивільні навчальні заклади.

- Бутовського призначають директором Центральної Школи військового утворення Головного Управління військових навчальних закладів, що знову ж таки підсилило його вплив.

- Бутовський один з перших вловив і оцінив інтеграційне значення спорту.

1907 р.- генерал-лейтенант Бутовський помітно активізував свою діяльність в розробці науково-теоретичних і методичних основ фізичного виховання молоді, що вчиться;

1913р. – долучився до організації та проведення (разом із Анохіним О. та Крамаренко В.) Першої Російської Олімпіади в Києві (рис.3).

Парад учасників I Російської Олімпіади в Києві. Попереду члени Київського гуртка «Спорт» на чолі з О.Анохіним

Переможець I Російської Олімпіади І.Фукс (Київ) на довгій дистанції 400 м

Медаль I Російської Олімпіади 1913 року. Цю медаль перелала на зберігання в Музей спортивної слави України дружина Івана П'яткіна – учасника Олімпіади

Фрагменти проведення I Російської Олімпіади

На рисунку зображено парад учасників першої Російської Олімпіади, переможців та нагороди, які видавалися.

Олексій Бутовський залишив велику спадщину наукових праць (табл.1). Вашій увазі пропонуються праці присвячені як теорії та методиці фізичного виховання, так і іншого спрямування.

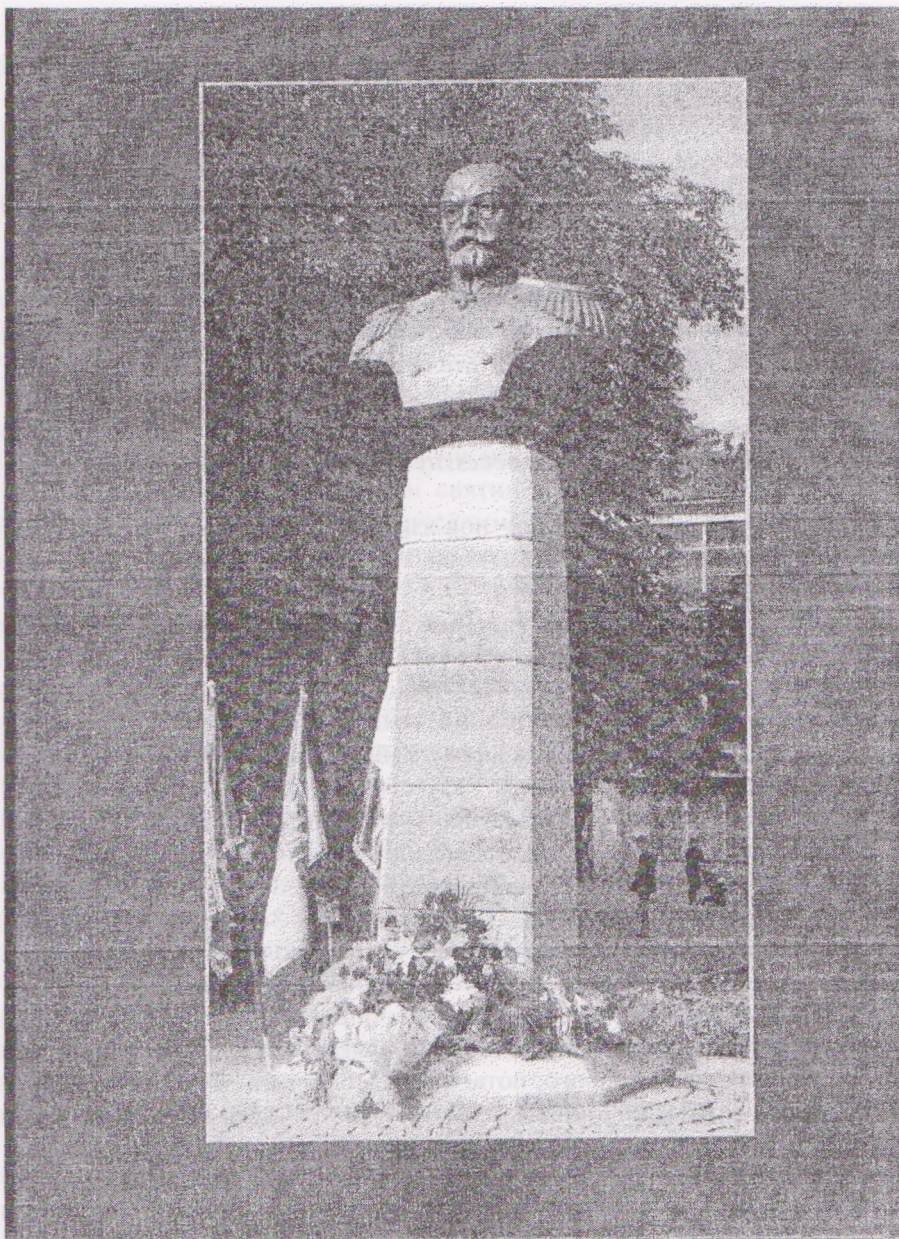
Таблиця 1

Основні праці О.Д. Бутовського

З фізичного виховання	Естетичного та ін. спрямування
"Заметки о военной гимнастике"	"История рисовальщика. Как следует учиться рисованию".
"Телесные упражнения и внеклассные занятия в кадетских корпусах", 1898г.	"Война и военный быт в работах Калло и его современников", 1914г.
"Наставление для производства гимнастических упражнений в гражданских учебных заведениях. Вольные движения" (1890р.)	"Годы моего обучения в Петровско-полтавском кадетском корпусе". 1915г.
"Ручной труд и телесное развитие"	"Проект инструкции для обучения пению и музыке в кадетских корпусах". 1895г
«Телесные упражнения во Франции», 1893г.	«Польская иконография в европейском искусстве XVII века»
«Афины весной 1896 года», 1896г.	«Новые методы в воспитании», 1902г.
«Воспитание и телесные упражнения в английских школах», 1915г	Наставление для ухода за зрением воспитанников военно-учебных заведений», 1895г
«Записки по истории и теории телесных упражнений», 1913г.	«В родном гнезде», 1916г.
Вопросы физического воспитания и спорта на Международном конгрессе в Брюсселе летом 1905года.	«Прекратившийся род», 1915г.
«Система шведской педагогической и военной гимнастики», 1899г.	«О школьном товарищеском суде», 1907г.
«Шведская педагогическая гимнастика», 1898	
«Что такое физическое воспитание», 1911г.	
Образовательные свойства телесного упражнения. Сведения, необходимые для преподавания всякого рода физической работы», 1914г.	
«Полевая Гимнастика в различных странах Западной Европы», 1897г.	
«Вопросы школьной гигиены и физического воспитания на международных конгрессах в 1910г.», 1911г.	

25.02.1917р. - Бутовський помер, похований у Петербурзі.

14.10.2006р. – відкриття пам'ятника О.Д.Бутовському в Полтаві на Майдані Незалежності (рис.4).

Пам'ятник О. Бутовському в Полтаві

ЛІТЕРАТУРА

1. Барабанщиков А.В., Иванов В.Н. История отечественной и зарубежной педагогики: Учеб. пособие. Часть 3. – Голыцино: ВИ ПВ РФ, 1995. – 236 с.
2. Агеев В.У. Генерал Бутовский для России. М. "Советский спорт", 1994.- С. 29.
3. История физической культуры: Учебн. пособ. для ин-тов физич. культ. /Под ред. В.В. Столбова - М.: ФиС. 1975.-234с
4. Суник А. Первый член МОКа для России. Олимпийская панорама, 1980.- № 2.
5. Суник О.Б. Становлення и развитие в СССР истории физической культуры как науки: Автореф. докт. дис. Львів, 1986.- 23с.
6. Теория и практика воспитания военнослужащих Вооружённых Сил Российской Федерации: Учебное пособие /Под общей редакцией И.А. Алехина. – М.: ВУ, 2004. - 377 с.
7. Харабуга Г.Д. Участие России в Международном Олимпийском движении в первые годы его существования. Л-д, 1982.-С.34-45.